

še ohranjena diploma, dne 25. avgusta 1610. kralj, poznejši cesar Matija, v plemiški stan. Bržčas je ta vojak Snoilshik oče pradedu švedskega plemena Shoilshekovega — oče ministrskemu rezidentu Jurju pl. Snoilskemu. To domnevanje potrjuje še to, da se dotična diploma od nekdanj hrani v družini« . . .

Četudi nam je žal, da je vnuk naših Snoilšekov zdaj za nas Slovence izgubljen, vendar smo ponosni, da je odličen, v nekem oziru prvi švedski lirik sedanjosti po rodu — Slovenec!

* * *

Imenik vojvodine Kranjske pozna troje Znojile; Znojile leže v okraju litijskem, v občini Kotredežu, v okraju zatiškem, v občini Krki, in pa v okraju kamniškem, v občini Podhruški. Iz enih teh Znojil izvirajo naši Znojilšeki; v katerih je pa bil doma praded švedskega pesnika grofa Snoilskega, tega seveda ni moči dognati.¹⁾

¹⁾ Ako o tem predmetu dobim še kakih podatkov, jih priobčim v decembrski številki, sicer pa se smatraj ta odstavek za konec.

Priobčevalj.

LISTEK.

Slovensko gledališče. Kakor smo omenili že zadnjič, se je pričelo slovensko gledališče dne 21. septembra. Predstavljala se je ta večer Viktorja Leona igra »Omikanci«.

Pisatelj, ki je sam to igro označil kot »sliko iz življenja«, je hotel z njo ožigosati ono prezirnost, katero kažejo često tako zvani omikanci proti nižjim slojem ljudstva, obenem pa tudi osmešiti tisto povsem napačno sramežljivost takih omikancev, spričo katere dostikrat rajše stradajo, nego da bi se poprijeli kakega koristnega dela, ki po njih mnenju ne odgovarja njih omiki.

Igra je torej tendencijozna, a radi tega še ni satira. Pisatelj ima prej humoristično, nego satirično žilo. Sploh pa obeta igra v razsnutku več, nego končno nudi. Poglavitno dejanje je suhotno, a je prav spretno prepletено z raznimi epizodami. Značaji so dobro risani, in nekateri prizori dihaajo pristno življenje. Toda nahaja se v igri tudi marsikaj neverjetnega; stariši, ki verjamejo svoji hčeri brez vsakega pomisleka, da je dobila petsto goldinarjev predplačila na bodoči svoj zaslužek, so več kot naivni. In baš v tem tiči slabost igre, da je nje nadaljni razvitek odvisen od takih neverjetnosti.

Sicer je igra vseskozi jako zabavna, in zategadelj mislimo, da se bode še večkrat lahko ponavljala . . .

Pri ti predstavi so debutovale tri nove moči: gospoda Deyl in Prejac in gospodična Vračko. Gospod Deyl, po rodu Čeh, je simpatičen človek in je pokazal lepo igravsko spretnost, in gospod Prejac, Hrvat, se nam je prikupil s svojo povsem naravno igro; oba gospoda sta prav dobro vladala s slovenskim

jezikom. Gospodična Vračko uloge Eme ni igrala slabo; pokazala je precej pri prvem nastopu potrebni pogum, a videlo se ji je vendar le še nekoliko preveč, da je prišla ravnokar iz dramatične šole, in da ji je vedenje, kretanje in govorjenje priučeno. Pa saj se kaj drugega od začetnice niti ne more pričakovati. Sčasoma ji že preide umetnost v kri in meso! —

Drugo dramatiško novinko smo imeli dne 23. septembra; videli smo prvokrat na našem odru »Gospoda ravnatelja«, veselo igro v treh dejanjih, ki sta jo francosko spisala Aleksander Bisson in Ferd. Carré.

Pisateljema je bilo resno do tega, da spišeta satiro in sicer satiro na izvestne odnošaje, ki vladajo pri oddajanju uradniških služb menda ne samo na Francoskem, temveč pač tudi v drugih nam bolj bližnjih državah. Toda v igri pogrešamo glavno lastnost, katero mora imeti vsaka dobra satira, namreč duhovitost. Tega nedostatka sta se pisatelja brez dvojbe zavedala in izkušala sta si pomagati s pikantnostjo, pa sta zašla pri tem v pretiravanje in deloma v trivialnosti. Take stvari se vrše po naši misli vendarle nekoliko drugače, nego nam jih predstavljata pisatelja, in izrazi kakor »jarčica svojemu petelinčku« nikakor niso dovtipni, temveč naslani, ki sodijo v kako beznico, ne pa na oder. Pikantnost bodi fina, drugače ni mesta zanjo v gledališču! Sicer pa pisatelja v izbiranju sredstev, s katerimi bi si rada pridobila občinstvo, sploh nista bila posebno izbirčna, in zbok tega se približuje njijin umotvor že bolj glumi. Tako, poleg tega tudi že jako obrabljeno sredstvo je na primer to, da pride na koncu gospa Mariolle po obrazu namazana na oder.

S to našo sodbo pa nismo hoteli izreči, naj se ta igra več ne uprizori: želeli bi le, da se semtertja še kaj ublaži ter finejše izvede . . .

Dne 25. septembra so bile na vrsti »Jurčkove sanje«, češki spisal J. K. Tyl. »Jurčkovim sanjam« se pozna Nestroyev vpliv, vendar so povsem izvirno delo. Za bajni del igre je porabil pisatelj prav spretno pravljico o kralju Matjažu, v nje realističnem delu pa smo čuli nekaj prav jedrnatih dovtipov — s kratka: »Jurčkove sanje« so prav dobra narodna igra, zdrava hrana za nedeljsko občinstvo.

V ti igri je debutoval prvokrat v večji ulogi novi naš komik, gospod N. Housa, prav srečno. Od njega se nadejamo še marsikatero vesele ure.

Prav dobra igra je »Martin Smola« ali »Kinematograf«, ki sta jo spisala Oskar Blumenthal in Gustav Kadelburg, in ki smo jo videli prvič na našem odru dne 9. oktobra t. l. — dobra namreč, ako jo smatramo za to, kar hoče biti sama, in ako od nje ne zahtevamo več, nego smemo zahtevati od glume. V glumi ima slučaj neomejeno vladarstvo, in vsa umetnost pisateljeva obstoji v tem, da zna slučaj vedno v pravem času in pa v takih okoliščinah poklicati na pomoč, da ne preoblasta neverjetnost. Vse to se je pisateljema v ti burki izredno posrečilo, dasi sta semtertja izkoristila tudi neokretnost glavnega junaka.

Igrali so dobro, samo gospod Danilo, ki se je hotel povzpeti enkrat iz tiste vsakdanjosti, v kateri se nam vedno kaže kot igravec, jo je temeljito zavezil, kajti njegov Rus Boris Menski je govoril s pristno — madjarskim naglasom. Ali pa je bil gospod Danilo tako hudomušen, da je hotel namigniti s svojim poudarjanjem, naj bi bil prelagatelj namesto Rusa raje uprizoril kakega Madjarja? No, potem se skoro zlagamo z njim, ker mislimo, da je vsekakor več vzroka, norčevati se iz Madjarjev nego iz Rusov. Ker je igra itak lokalizovana,

bi bila utrpela tudi tu izpremembo, dasi bi bilo potem nestalo onih »dvanajstih popov«, ki so vzbudili precej smeha.

Za mašilo so porabili dne 11. oktobra enodejanko »Sama med seboj«, poleg (?) francoskega prevel xy.

Ali zasluži to delce nazivek vesele igre, katerega si nadeva, o tem se nam ne zdi vredno pričkat; sploh bi rekli, da to niti igra ni, ker ta proizvod obsega le sam samcat monolog blebetave ženice, ki se samo radi tega ne pretrga, ker je močnejša zakonska polovica — pisatelju ne ljubo — bolj bojazljiva in vdana, nego so v resnici zakonski možje.

Isti večer smo se seznanili z zanimivim delom mladega, a jako nadarjenega hrvaškega pisatelja, Srgjana pl. Tucića. Igrali so prvič njegovo dramo v enem dejanju »Povratek«.

Snov te igre ni Bog ve kako izvirna; žena, ki porablja odsotnost moževo za to, da se zabava z drugim, je bila že res često predmet raznim slovstvenim proizvodom, in podoben predmet imamo, če hočete, v »Cavalleriji rusticani«. A baš v tem, da je znal gospod pisatelj v svoji drami obdelati ta vsakdanji predmet tako, da igra zanimlje gledavca od konca do kraja, in da ga pisatelj takorekoč sili k pozornosti, baš v tem se kaže njegova izredna sposobnost in nadarjenost.

Začetek igre sicer ni posebno dramatiški. Pripovedka berača Daka je sama na sebi precej zastarelo sredstvo za pospeševanje dejanja, kakršno je rabilo svoj čas Anzengruberju in drugim, in vendar ne moremo pisatelja grajati, da je pričel s to pripovedko! Imel je pri tem svoj poseben namen, in ni mu bilo toliko do tega, da spravi s pripovedko dejanje v tek in pravi tir, temveč da spravi gledavca v ono razpoložitev, katera se mu vidi potrebna. Ne smemo namreč pozabiti, da se godi dejanje na božični večer, a božičnega večera si v kmetiški hiši brez pripovedke niti misliti ne moremo! Po naši sodbi ima ta pripovedka le bolj namen, da bi ustvarila potrebni »milieu«, in ako pisatelj s primernim »milieujem« vzbudi v gledavčevi duši pravo razpoložitev, tedaj tudi mi takim pripomočkom ne odrekamo umetniške upravičenosti. Je-li pa neizogibno, da se vrši dejanje, ki se nam v ti igri predstavlja, baš božični večer, to je seveda drugo vprašanje, in ni, da bi ga morali ravno mi rešiti . . .

Pravo dejanje v igri se pravzaprav prične šele tedaj, ko nastopi Ivan, mož nezveste Jele; odslej se razvija dejanje mah na mah, dokler ne dospe na višek tedaj, ko zasadi Ivan tekmeču nož v srce ter sikne svoji ženi one tako značilne besede: »Gorje ti, ti bodeš živela!« Gledavcu zastaje sapa, in krči se mu srce spričo teh s pravim mojstrstvom izdelanih prizorov! . . .

Ko Ivan izda, da je prostovoljno vtaknil roko v stroj, da se torej ni ponesrečil, takrat pač nastane neka disharmonija v našem čuvstvanju; a ker bi z analizo te disharmonije prišli navzkriž s pristaši one slovstvene struje, h kateri spada pisatelj, tedaj raje zamolčimo vse pomisleke, tembolj, ker bi se dali navesti psihološki momenti »pro et contra«.

Značaji so vzgledno risani, zlasti glede Ivana in Katre ne bi imeli ničesar pripomniti; tu nam je vse jasno. Pač pa se nam vidi poparjenost Jelina ob moževem prihodu, ki je zelo podobna kesanju, in ki bi bila Ivanu lahko takoj vzbudila sum, če bi le bil ta nekoliko manj zaupljiv — v nekakem protislovju s frivolnostjo, s katero naposled pripozna, da je bila ljubimka umorjenega Stanka; verjetnejše bi bilo, če bi se Jela svojemu možu nasproti

vedla nekoliko drugače . . . Vobče pa se nam zdi, da je gospoda pl. Tucića umotvor bolj slika iz življenja, nego drama, ali če hočemo, to, kar nam podaje gospod pisatelj, je zadnje dejanje pretresljive žaloigre. Zakaj nam je pridržal prejšnja dejanja? Zmožnost, katero nam je pokazal s tem, kar nam je podal, nam jamči, da bi bil brez težave ustvaril izvrstno celotno dramo!

Vsekakor čestitamo bratskemu narodu hrvaškemu na tem novem talentu, in želja nas obhaja, da bi se tudi nam skoro porodil enako nadarjen dramatik!

V ti igri, ki se je ponavljala dne 13. oktobra ter tačas dosegla isti veliki uspeh, kakor pri prvi predstavi, so pokazali naši igravci, da so se tudi že ugloabili v duh modernih iger, in to se nam zdi vsekakor vredno poudariti. Zlasti gospa Danilova (Katra), kateri se pač prilegajo pred vsem patetične vloge, nam je ta večer podala nov dokaz svojega lepega in obsežnega talenta. Gospodu Danilu pa se je pri reprizi smrtni prizor precej izjalovil. Hotel nam je, kakor se nam je zdelo, pokazati, da se bavi tudi s patološkimi študijami, a bolje bi bil storil, ko bi bil to opustil. Ne glede na to, da se ne ogrevamo posebno za verizem v takih prizorih, mora gospod Danilo pomisliti, da on ni kak Zaccioni, in bi mu že zategadelj svetovali, naj v prihodnje spet umira nekoliko hitreje in mirneje, četudi morda manj resnično, ker v takih hipih dostikrat en sam neroden gibljaj pokvari ves vtisk, ki ga je namerjal doseči pisatelj . . .

Operna novinka je bila dne 29. septembra in potem 1., 4. in 9. oktobra »Aida«, velika opera v štirih dejanjih, spisal Ghislanzoni, glasbo zložil Giuseppe Verdi. Boj dveh ženskih za ljubezen istega moža ni predmet samo te opere, saj je podobna snov podstava »Afričanki« in morda tudi še kaki drugi operi; toda priznati treba, da je dejanje v »Aidi« bolj dramatiško, nego v katerikoli drugi igri, tako da je že samo na sebi dovolj zanimivo. Glede glasbe v »Aidi« pa je sodba že davno sklenjena: »Aida« velja za najpopolnejše operno delo Verdijevo, in poslavil se je morda le še s svojo Manzonijevemu spominu posvečeno skladbo »Requiem« bolj nego s to opero.

Nekateri trdijo, da je krenil Verdi s to opero v Riharda Wagnerja tir; morda — toda tudi nestrokovnjaško uho lahko čuti, da se Verdi navzlic Wagnerjevemu vplivu ni izneveril sam sebi, kajti tudi v »Aidi« nam povsod udarjajo na uho oni posebni, tako značilni Verdijevi akordi, le s tem razločkom, da v »Aidi« ni toliko kričeče zvokovne barvnosti, kakor v nekaterih prejšnjih njegovih skladbah, in da se je Verdi sicer tudi v »Aidi« okoristil z raznimi sredstvi, katera mu nudi orkester, toda diskretneje ter s finejšim okusom. Da je porabil Verdi v ti skladbi tudi nekoliko orientalskih motivov, le še povečuje njeno dražest. Vsekakor nudi »Aida« izreden glasbeni užitek, a treba jo je slišati večkrat, kajti le polagoma se zasledijo v nji vse divote.

Dne 13. oktobra pa smo čuli prvič Parmovo »Staro pesem«, katero so Zagrebčani že lani s toliko pohvalo sprejeli.

Tekst tega glasbenega dela, to naj povemo takoj, nam nikakor ne ugaja, in čudimo se, da si ga je šel iskat gospod skladatelj tja doli v Italijo; spisal je namreč libreto Guido Menasci, libretist »Cavallerije rusticane«. To, kar nam nudi tekst, so tri same na sebi dražestne slike, ki so tudi v zvezi druga z drugo, a imajo to napako, da se ne razvijajo stoprav pred našimi očmi, ampak se nam pokažejo takoj kar gotove. S tem je povedano vse; v Menascijevem delu pogršamo dramatičnosti! Na odru se mora nekaj pred nami izvršiti, dejanje se mora pred našimi očmi razvijati, a to, kar vidimo v »Stari pesmi«, so samo tri

»žive podobe« brez pravega življenja. Sicer se nam »Stara pesem« predstavlja kot dramatična romanca, ne kot opera. To je prav pošteno, toda radi te poštene označitve ni nič sposobnejša za oder.

Glede glasbe same se mi ne moremo spustiti v strokovno oceno, pač pa nam bodi dovoljeno, da izrečemo o nji sodbo, kakršno bi izrekel menda vsaki lajik. Nekaj treba vsekakor priznati Parmovim skladbam: da niso namreč pristopne samo ušesu, temveč tudi srcu! Baš ta lastnost Parmove glasbe pa se nam vidi velevažen nje kriterij; le-to, kar izvira iz srca, najde spet pot v srce! Kdor zna in more vplivati na naše čuvstvovanje, ta je pravi umetnik; zato mislimo, da pretrdo sodijo tisti, ki smatrajo gospoda skladatelja zgolj za eklektika. Res, da se nam zdi v Parmovih skladbah semintja, kakor bi nam doneli nekako znani zvoki na uho, a tako se vsaj nam godi često tudi, ko čujemo glasbo drugih skladateljev. V glasbi je menda pač ravno tako, kakor v slovstvu; kdor čita mnogo, naleti često na že znane stvari in to ne samo v »listkih« naših političnih časopisov, kjer se neredkokrat drzno ščeperi pristno plagijatovstvo, temveč to se nam tudi dogaja pri priznanih pisateljih in sicer ne samo naših, temveč tudi drugih svetovnih literatur. Da bi si gospod Parma kdaj vedoma izposodil kaj, tega si že celo ne moremo misliti; kdor samo zbira in kompiluje, ne poda nikdar v tako lepo celoto ulitih proizvodov, kakor nam jih je podal g. Parma že več. Možno, da se mu dozdaj še ni posrečilo, da bi se bil otresel vseh tujih vplivov — saj to tudi ni tako lahko, bodisi v katerikoli umetnosti — toda vsaj nam se je zdelo, da se baš v ti najnovejši skladbi prikazuje Parmova individualnost že v ostrejših in jasnejših obrisih nego v prejšnjih delih, in kar nič ne dvojimo o tem, da se gospod Parma prej ali slej popolnoma osamosvoji.

To vse pa je, kakor smo že rekli, nestrokovnjaška sodba, sodba lajika, ki sodi umotvor samo po tem, kako je vplival na njegovo srce. Teh vrst tudi nikakor nismo napisali, da bi polemizovali s komerkoli, a videlo se nam je potrebno, povedati svoje mnenje radi tega, ker vemo, s kako nezaupnostjo se sprejme pri nas vsako izvirno delo, in kako zadostuje ena sama grajalna opazka, da vse plane po umetniku ter obsodi in zavrže njegovo delo. Bodimo veseli, da imamo Parmo, a oni drugi, ki čutijo v sebi sposobnost za uglasbovanje, naj ne sodijo in obsojajo Parme, nego naj z njim — tekmujejo! Našemu narodu bo to le na korist! —

Dne 15. oktobra so ponavljali »Stara pesem« ter peli obenem istega skladatelja »Ksenijo«.

Flajšhans Václav dr., *Knihy české v knihovnách švédských a ruských. Výtežkem z cesty, kterou 1896—1897 s podporou České Akademie a Svatoboru podnikl. Sbíрка pramenův ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a v Slezsku. Vydává III. třída České Akademie. Skup. třetí. Práce bibliografické. Číslo 2.* —

Najmlajši zagovornik kraljedvorskega rokopisa, o katerem je izdal nedavno med publikacijami češke akademije popoln seznam vseh besed, popisuje svoje potovanje za češko knjigo po švedskih in ruskih knjižnicah. Čitatelj lahko zve, kakšne knjižnice ima severni evropski svet; pisatelj pa je popisal 51 rokopisov čeških od XIV.—XIX. stol. v ruskih knjižnicah, 9 rokopisov XIII.—XVIII. stol. v švedskih knjižnicah, 13 prvotiskov in 87 ostalih del.

K.

